Utjecaj invazivnih stranih biljaka na upravljanje urbanim zelenim površinama

Okrugli stol u HAZU, rujan 2025.

Željko Škvorc[1], Damir Dramalija[2]

[1] Sveučilište u Zagrebu Fakultet šumarstva i drvne tehnologije
[2] Hrvatsko šumarsko društvo, Sekcija za urbano šumarstvo

U knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu 19. rujna 2025. godine, pred više od 80 sudionika, održan je okrugli stol pod nazivom Utjecaj invazivnih stranih biljaka na upravljanje urbanim zelenim površinama. Okrugli stol su zajednički organizirali Znanstveno vijeće za zaštitu prirode i okoliša, Znanstveno vijeće za poljoprivredu i šumarstvo HAZU te Sekcija za urbano šumarstvo Hrvatskog šumarskog društva.

Prenošenje biljnih vrsta na nova staništa gdje ne rastu od prirode događa se od samih početaka ljudske civilizacije jer su ljudi već u prvim poljoprivrednim zajednicama prilikom seoba nosili sjeme i sadnice mnogih vrsta. Tako su mnoge strane vrste s vremenom postale sastavni dio našeg krajobraza, ali i kulturnog nasljeđa (npr. obični čempres, bagrem, lavanda i mnoge druge). Međutim, razvoj tehnologije te sve intenzivnije kretanje ljudi i materijalnih dobara zadnjih desetljeća naglo su povećali mogućnost prenošenja stranih vrsta na velike udaljenosti. Pri tome se sve češće događa da neke od tih vrsta postaju invazivne te se počinju nekontrolirano širiti, pri čemu ugrožavaju domaću floru i remete stabilnost ekosustava. Urbana područja zbog visokog stupnja poremećaja staništa, intenzivnog prometa i protoka ljudi te velike heterogenosti staništa imaju ključnu ulogu u širenju invazivnih vrsta. Osim toga, mnoge invazivne vrste uzrokuju brojne probleme u urbanim sredinama kao što su alergijske reakcije, oštećenja građevina i infrastrukture, povećani troškovi održavanja zelenila i sl. Jedna od karakteristika urbanog zelenila je velik broj dionika koji sudjeluju u upravljanju tim prostorom, kao i velik broj raznovrsnih korisnika. Zbog svega postoje brojni izazovi u upravljanju tim prostorima koji su na ovom okruglom stolu analizirani iz različitih aspekata. U uvodnom dijelu održano je šest izlaganja koja su održali znanstvenici te stručnjaci koji se bave invazivnim vrstama iz znanstvene zajednice, javne i državne uprave kao i poduzeća koje se u praksi bave upravljanjem urbanim zelenim površinama.

Okrugli stol je u ime Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i Hrvatskog šumarskog društva otvorio **akademik Igor Anić**. Prvo izlaganje imala je **prof. dr. sc. Božena Mitić** s Botaničkog zavoda Prirodoslovno-matematičkog fakulteta

u Zagrebu koja je govorila o načinima i putevima unošenja stranih vrsta biljaka, njihovom utjecaju na prirodne i urbane ekosustave, život i zdravlje ljudi te na gospodarstvo. Osim toga prezentirala je aktualna istraživanja invazivnih biljaka u Hrvatskoj kao i najznačajnije zeljaste strane invazivne vrste.

Drugo izlaganje održala je **prof. dr. sc. Marilena Idžojtić** s Fakulteta šumarstva i drvne tehnologije u Zagrebu koja je govorila o morfološkim i biološkim svojstvima te ekološkim zahtjevima najznačajnijih drvenastih invazivnih stranih vrsta u Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na stanje na urbanim zelenim površinama.

Sljedeće izlaganje održala je **Una Mršić**, voditeljica Službe za očuvanje i upravljanje vrstama iz Uprave za zaštitu prirode Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije Republike Hrvatske. Ona je dala pregled europskog i nacionalnog zakonodavnog okvira koji regulira upravljanje stranim i invazivnim stranim vrstama. Također je prikazala mehanizme upravljanja, od prevencije unosa i ranog otkrivanja do kontrole i eradikacije već uspostavljenih populacija, te dosadašnje aktivnosti provedene u Hrvatskoj.

Četvrto izlaganje održala je **dr. sc. Valentina Borak Martan**, voditeljica Odjela za strane vrste u Zavodu za zaštitu okoliša i prirode Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije Republike Hrvatske. Ona je predstavila projekt „LIFE CONTRA *Ailanthus* – Uspostava kontrole invazivne strane vrste *Ailanthus altissima* (pajasen) u Hrvatskoj" kojeg provodi Zavod za zaštitu okoliša i prirode zajedno s partnerima u četiri Natura 2000 područja u mediteranskoj regiji (NP Krka i Pelješac) te u gradovima s povijesnom jezgrom (Dubrovnik, Ston i Mali Ston). Predstavljeni su rezultati postignuti različitim metodama uklanjanja pajasena (mehanička, mehaničko kemijska i alternativna metoda) te najveći izazovi prilikom rada.

Peto izlaganje održali su **dr. sc. Biljana Janev Hutinec** i **Saša Banić** iz Javne ustanove za upravljanje prirodnim vrijednostima Grada Zagreba – Priroda Grada Zagreba. Oni su predstavili svoja iskustva u monitoringu, procjeni invazivnosti i primjeni različitih metoda uklanjanja invazivnih stranih vrsta na području park šume Maksimir i drugih zaštićenih dijelova prirode grada Zagreba.

Zadnje izlaganje održala je **mr. sc. Tatjana Mandić Bulić**, rukovoditeljica Hortikulture u poduzeću Pula Herculanea d.o.o. iz Pule koja je prezentirala najčešće invazivne vrste na zelenim površinama grada Pule te probleme na koje stručnjaci nailaze prilikom kontrole njihova širenja. Prezentirana su i iskustva u kemijskom suzbijanju pajasena na području grada Pule.

Nakon uvodnih izlaganja održana je vrlo sadržajna rasprava u kojoj su problematizirane učinkovitost i svrsishodnost različitih metoda uklanjanja invazivnih stranih vrsta, pri čemu treba uvažavati iskustva stručnjaka iz različitih područja. Istaknuta je i potreba evaluacije invazivnosti pojedinih stranih vrsta biljaka te ujednačavanja njihova statusa u različitim popisima i evidencijama. Sudionici su se složili o tome da je veliki problem učinkovita kontrola širenja invazivnih stranih vrsta na površinama u privatnom vlasništvu. Često su velika sredstva i trud djelatnika javnih ustanova i komunalnih poduzeća koja se utroše na kontrolu i uklanjanje invazivnih stranih vrsta potrošeni uzalud jer privatne površine ostaju jezgre ponovnog širenja istih. U

tom smislu potrebno je korigirati zakonodavni okvir koji će učinkovitije sankcionirati vlasnike te omogućiti nadležnim službama održavanje i tih površina. Iako državne institucije ulažu veliki trud u uspostavljanje učinkovitog okvira za kontrolu prometa stranim vrstama biljaka istaknuta je potreba strože kontrole slučajnog unosa korovnih i sličnih vrsta. Kroz cijelu raspravu isticana je potreba suradnje različitih institucija koje upravljaju istim zelenim površinama, što jedino može osigurati učinkovito upravljanje koje će smanjiti negativan utjecaj stranih invazivnih vrsta na biološku raznolikost urbanih ekosustava te zdravlje i život čovjeka. Pri tome treba uvažavati i dosljedno provoditi mjere koje propisuje struka (npr. redovita košnja i sl.). Isto tako, preporučuje se da bi prilikom obnove i sadnje urbanih zelenih površina (drvoreda, parkova, igrališta, urbanih šuma i dr.) stabla stranih invazivnih vrsta trebalo zamijeniti prikladnijim i dendrološki vrijednim vrstama, po mogućnosti autohtonim. Tom mjerom dugoročno se očekuje pad broja izvora širenja drvenastih invazivnih vrsta kako na gradskim, tako i na privatnim površinama te smanjenje njihovog utjecaja na prirodna staništa u okolici u prihvatljive okvire. Kao dio općeg zaključka, istaknuta je činjenica da poticaj širenju stranih invazivnih vrsta daju i trenutne klimatske promjene koje te vrste uglavnom dobro podnose. Procjenjuje se da će taj problem biti sve izraženiji u budućnosti jer brojne autohtone vrste nemaju mogućnost brze prilagodbe te su zbog smanjenja vitalnosti ugrožene različitim bolestima ili štetnicima koji također šire svoj areal ili lakše ulaze u gradacije čime im se povećava brojnost i postaju štetniji. Također, naglašena je važnost edukacije budući da je za uspješnu i učinkovitu borbu protiv stranih invazivnih vrsta neophodno razumijevanje i sudjelovanje svih zainteresiranih sektora ili dionika na nekom području. Stoga je prioritet razvijati svijest o negativnim utjecajima nekontroliranog širenja invazivnih vrsta jer će uvijek postojati problem neinformiranosti ili nezainteresiranosti vlasnika takvih površina o zbrinjavanju istih. Nadalje, cilj edukacije je spoznaja o nužnosti poduzimanja svih raspoloživih preventivnih mjera za sprječavanje unosa i širenja invazivnih vrsta, zatim aktivnosti na smanjivanju broja i veličine površina na kojima su se već pojavile i raširile invazivne vrste, što bi u konačnici trebalo rezultirati njihovim potpunim uklanjanjem i povratkom autohtone vegetacije. Nažalost, sve to iziskuje značajne ljudske i materijalne resurse koje često nemamo na raspolaganju te se iz tog razloga stavljanje pod kontrolu i zaustavljanje širenja invazivnih vrsta može smatrati velikim uspjehom u borbi protiv njih.

Na kraju su organizatori okruglog stola izrazili zahvalnost predavačima koji su pripremili prezentacije i svim ostalim prisutnima bez čijeg sudjelovanja ovaj skup ne bi uspio. Velik odaziv naših znanstvenika i stručnjaka iz različitih područja, ali i najšire javnosti, potvrđuje da je naslovna tema ovog događaja dobro odabrana i da je u skladu s aktualnim trenutkom u kojem cijeli svijet ulaže znatne napore u borbi protiv stranih invazivnih vrsta. Ohrabrujuće je da i u Hrvatskoj postoji rastuća svijest da su invazivne strane vrste ozbiljna prijetnja i da njihovo nekontrolirano širenje štetno utječe na bioraznolikost te na mnoge aspekte naših života. Zaključci i preporuke izneseni na ovom okruglom stolu potvrđuju činjenicu da je komunikacija, odnosno razmjena znanja i praktičnih iskustava, ključ za dobra rješenja, osobito kada je uključeno više dionika kao što je ovdje bio slučaj (biolozi, agronomi, šumari, komunalci, zaštitari prirode, građani...) te da s takvom praksom treba nastaviti.

